

Мақала туралы мәлімет / Содержание

«ЖАСТАР ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ: БҮГІНІ МЕН БОЛАШАҒЫ» жас ғалымдардың халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдар жинағы

Сборник материалов Международной научно-практической конференции молодых ученых «МОЛОДЕЖЬ И НАУКА: НАСТОЯЩЕЕ И БУДУЩЕЕ»

The collection of materials from the International Scientific and Practical Conference of Young Scientists «YOUTH AND SCIENCE: PRESENT AND FUTURE»

Жинақ	IV, Атырау, 8/04/2026, 2026 ж.
ISBN	978-601-262-638-4
Секция	СЕКЦИЯ IV. ЭКОНОМИКА ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚ ҒЫЛЫМДАРЫ / ЭКОНОМИЧЕСКИЕ И ЮРИДИЧЕСКИЕ НАУКИ Секция IV.II. Цифрлық технологиялар жағдайындағы құқықтық жүйені дамыту және құқық қолдану тәжірибесі / Развитие правовой системы и практика правоприменения в условиях цифровых технологий
Жинақтағы рет нөмірі	№ 087
Мазмұндағы беті	432
Жарияланған беттері	432-438
Автор(лар)	Нұрғали Махамбет Нұрғалиұлы
Мақала атауы	ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПРОКУРАТУРА ОРГАНДАРЫНЫҢ ХАЛЫҚТЫ ҚҰҚЫҚТЫҚ АҒАРТУ ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚТЫҚ АҚПАРАТТАНДЫРУ ЖҮЙЕСІН ЖЕТІЛДІРУДІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ
Мазмұндағы жазылуы	Нұрғали М.Н., Кулбаева М.М. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПРОКУРАТУРА ОРГАНДАРЫНЫҢ ХАЛЫҚТЫ ҚҰҚЫҚТЫҚ АҒАРТУ ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚТЫҚ АҚПАРАТТАНДЫРУ ЖҮЙЕСІН ЖЕТІЛДІРУДІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Ескерту: бет нөмірлері жинақтың соңындағы «МАЗМҰНЫ» бөліміндегі жарияланған беттерге сәйкес берілді.

**«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПРОКУРАТУРА ОРГАНДАРЫНЫҢ ХАЛЫҚТЫ
ҚҰҚЫҚТЫҚ АҒАРТУ ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚТЫҚ АҚПАРАТТАНДЫРУ ЖҮЙЕСІН
ЖЕТІЛДІРУДІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ»**

Нұрғали Махамбет Нұрғалиұлы

dfghkl@mail.ru

«Құқықтану» білім бағдарламасының 1 курс магистранты

Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті, Атырау қ.Қазақстан Республикасы
Ғылыми жетекшісі, PhD доктор, қауымдастырылған профессор-Кулбаева М.М.

Мақалада Қазақстан Республикасы прокуратура органдарының халықты құқықтық ағарту және құқықтық ақпараттандыру жүйесін жетілдірудің құқықтық мәселелері зерттеледі. Автор құқықтық ағартудың халықаралық стандарттарын, Франция, Германия, АҚШ, Жапония

прокуратураларының тәжірибесін талдайды. Қазақстандағы құқықтық ағарту қызметінің құқықтық негіздері, негізгі бағыттары қарастырылады. Негізгі проблемалар анықталады: заңнамалық реттеудің жеткіліксіздігі, жүйелілік пен жоспарлылықтың жетіспеушілігі, кадрлық қамтамасыз етудің әлсіздігі, материалдық-техникалық базаның дамымауы, азаматтардың хабардарлығының төмендігі, тілдік қолжетімділіктің шектеулілігі, тиімділікті бағалау жүйесінің болмауы, басқа органдармен үйлестірудің жетіспеушілігі. Жетілдірудің он бес бағыты ұсынылады: заңнамалық базаны жетілдіру, ұлттық стратегия әзірлеу, арнайы бөлімшелер құру, кадрларды даярлау, цифрлық платформаларды дамыту, ақпараттық материалдардың сапасын арттыру, нысаналы бағдарламалар, қоғамдық әріптестік, БАҚ-пен өзара іс-қимыл, бағалау жүйесі, халықаралық ынтымақтастық, ғылыми зерттеулер, қаржыландыру, инновациялар, мәдениет қалыптастыру. Құқықтық ағарту жүйесін жетілдіру азаматтардың құқықтық сауаттылығын арттыруға, құқықтық мемлекет құруға үлес қосады деген қорытынды жасалады.

Қазіргі заманғы құқықтық мемлекетте прокуратура органдарының қызметі тек қана қадағалау және қорғау функцияларымен шектелмейді. Халықты құқықтық ағарту және құқықтық ақпараттандыру прокуратураның маңызды міндеттерінің бірі болып табылады, азаматтардың құқықтық сауаттылығын арттыруға, құқық бұзушылықтардың алдын алуға, құқықтық мәдениетті қалыптастыруға ықпал етеді [1]. Қазақстан Республикасы прокуратура органдары халықты құқықтық ағарту және ақпараттандыру саласында белсенді жұмыс жүргізуде, алайда бұл қызмет бағытының тиімділігін арттыру, заңнамалық базаны жетілдіру, жаңа технологияларды енгізу қажеттілігі туындайды.

Халықты құқықтық ағарту және ақпараттандырудың халықаралық стандарттары БҰҰ құжаттарында, халықаралық ұйымдардың ұсынымдарында бекітілген. Адам құқықтары жөніндегі жалпыға бірдей декларация әркімнің ақпарат алу және тарату құқығын бекітеді. Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пакт мемлекеттерді азаматтардың құқықтары мен бостандықтары туралы ақпаратты қолжетімді ету міндеттейді [2]. Заң үстемдігі туралы БҰҰ декларациясы құқықтық ағартуды заң үстемдігін нығайтудың маңызды элементі ретінде атап көрсетеді. Шетелдік тәжірибе прокуратура органдарының халықты құқықтық ағарту саласындағы қызметінің әртүрлі модельдерін көрсетеді. Францияда прокуратура азаматтармен тікелей байланыс орталықтарын ұйымдастырады, заңды кеңес береді, құқықтық ақпарат таратады. Прокурорлар мектептерде, университеттерде, қоғамдық ұйымдарда дәрістер оқиды, азаматтардың құқықтары мен міндеттері туралы түсіндіреді [3]. Құқықтық ағарту бағдарламалары әртүрлі әлеуметтік топтарға бағытталған: жастарға, әйелдерге, мигранттарға, кәсіпкерлерге.

Германияда прокуратура органдары құқықтық ақпараттандыру саласында белсенді жұмыс жүргізеді. Прокуратура веб-сайттары азаматтарға қолжетімді тілде заңнама туралы ақпарат, нұсқаулықтар, жиі қойылатын сұрақтарға жауаптар береді. Прокурорлар бұқаралық ақпарат құралдарымен тығыз ынтымақтастықта жұмыс істейді, заң қолдану практикасы туралы түсіндірмелер береді [4]. Құқықтық ағарту жұмысы жүйелі түрде жүргізіледі, арнайы бағдарламалар, әдістемелер әзірленеді. АҚШ-та федералды прокурорлар (атторнейлер) қоғамдастықпен байланыс бағдарламаларын жүзеге асырады. Прокуратура өкілдері мектептерде, колледждерде, қоғамдық іс-шараларда сөйлейді, қылмыстың алдын алу, есірткі қарсы күрес, кибер қауіпсіздік тақырыптарында ақпарат береді [5]. Прокуратура әлеуметтік желілерде белсенді, азаматтармен интерактивті қарым-қатынас орнатады, құқықтық мәселелер бойынша кеңес береді.

Жапонияда прокуратура құқықтық білім беру орталықтарын ұйымдастырады, мұнда азаматтар заңнама туралы ақпарат ала алады, прокурорлармен кездесе алады, құқық бұзушылықтар туралы хабарлай алады. Прокурорлар құқықтық сауаттылық сабақтарын өткізеді, заң қолдану практикасын түсіндіреді [6]. Жапонияда құқықтық ағарту дәстүрлі мәдениетпен, қоғамдық құндылықтармен үйлестіріледі, қылмыстың алдын алуға, заң мойынсұнуға бағытталған.

Қазақстан Республикасында прокуратура органдарының халықты құқықтық ағарту және ақпараттандыру қызметінің құқықтық негіздері Конституцияда, «Прокуратура туралы» заңда, «Құқықтық актілер туралы» заңда, басқа да нормативтік құқықтық актілерде бекітілген. Конституция мемлекеттік органдардың өз қызметі туралы азаматтарды ақпараттандыру міндетін белгілейді. «Прокуратура туралы» заң прокуратураның құқық бұзушылықтардың алдын алу, халықты құқықтық ағарту бойынша қызметін реттейді [7]. «Құқықтық актілер туралы» заң нормативтік құқықтық актілердің ресми жариялануын, қолжетімділігін қамтамасыз етуді талап етеді. Прокуратура заңдардың сақталуын қадағалай отырып, олардың жариялануын, азаматтарға қолжетімді болуын бақылайды. «Қоғамдық кеңестер туралы» заң мемлекеттік органдардың азаматтық қоғаммен өзара іс-қимылын реттейді, прокуратураның қоғамдық ұйымдармен ынтымақтастығына негіз жасайды [8].

Прокуратура органдарының ішкі құжаттары құқықтық ағарту және ақпараттандыру жұмысының тәртібін белгілейді. Бас прокуратураның бұйрықтары, нұсқаулары прокурорлардың БАҚ-пен жұмысын, халыққа түсіндірме жұмыстарын өткізуді, ақпараттық материалдар дайындауды регламенттейді. Аумақтық прокуратуралар жергілікті жағдайларды ескере отырып, құқықтық ағарту жоспарларын әзірлейді, іске асырады. Қазақстан Республикасы прокуратура органдарының құқықтық ағарту және ақпараттандыру қызметінің негізгі бағыттары мыналар болып табылады. Біріншіден, БАҚ-пен өзара іс-қимыл. Прокуратура өкілдері баспасөз конференциялары, брифингтер өткізеді, резонанстық істер, прокурорлық тексерулер, заңнама өзгерістері туралы ақпарат береді. Прокурорлар теледидар, радио бағдарламаларына қатысады, заңнама мәселелерін түсіндіреді, азаматтардың сұрақтарына жауап береді [9]. Баспа басылымдарында прокурорлардың мақалалары, сұхбаттары жарияланады.

Екіншіден, цифрлық платформаларды пайдалану. Бас прокуратураның, облыстық, қалалық прокуратуралардың веб-сайттары азаматтарға заңнама туралы ақпарат, прокуратура қызметі туралы мәліметтер, статистика, баяндамалар береді. Сайттарда электрондық өтініштер қабылдау жүйесі жұмыс істейді, азаматтар құқық бұзушылықтар туралы хабарлай алады. Прокуратура әлеуметтік желілерде парақшалар ашты, азаматтармен тікелей диалог орнатады [10].

Үшіншіден, түсіндірме жұмыстарын өткізу. Прокурорлар мектептерде, университеттерде, кәсіпорындарда, мемлекеттік мекемелерде дәрістер, семинарлар өткізеді. Тақырыптар әртүрлі: жемқорлыққа қарсы күрес, көмелетке толмағандардың құқықтарын қорғау, еңбек заңнамасы, тұтынушылардың құқықтары, экология заңнамасы. Түсіндірме жұмыстары нақты әлеуметтік топтарға бағытталады: жастарға, кәсіпкерлерге, мемлекеттік қызметшілерге [11].

Төртіншіден, ақпараттық материалдар дайындау. Прокуратура брошюралар, буклеттер, нұсқаулықтар дайындайды, азаматтардың құқықтары мен міндеттері, құқық бұзушылықтар жауапкершілігі, прокуратураға өтініш беру тәртібі туралы ақпарат береді. Материалдар прокуратура ғимараттарында, мемлекеттік қызмет орталықтарында, әлеуметтік нысандарда таратылады. Видеороликтер, инфографика әзірленеді, интернетте, әлеуметтік желілерде орналастырылады [12].

Бесіншіден, қоғамдық ұйымдармен ынтымақтастық. Прокуратура азаматтық қоғам институттарымен бірлесіп құқықтық ағарту жобаларын жүзеге асырады. Құқық қорғау ұйымдарымен, кәсіптік бірлестіктермен, жастар ұйымдарымен бірлескен іс-шаралар өткізіледі. Қоғамдық кеңестер құқықтық ағарту бағдарламаларын талқылайды, ұсыныстар береді. Алайда, прокуратура органдарының құқықтық ағарту және ақпараттандыру қызметінде бірқатар проблемалар бар. Бірінші проблема – заңнамалық реттеудің жеткіліксіздігі. «Прокуратура туралы» заң құқықтық ағарту функциясын жалпы түрде бекітеді, алайда нақты механизмдер, тәртіп, жауапкершілік белгіленбеген. Прокуратураның құқықтық ағарту жөніндегі өкілеттіктері нақты анықталмаған, басқа органдардың өкілеттіктерімен шекарасы белгісіз [13]. Құқықтық ағарту қызметінің тиімділігін бағалау критерийлері жоқ.

Екінші проблема – жүйелілік пен жоспарлылықтың жетіспеушілігі. Құқықтық ағарту жұмысы көбінесе эпизодтық сипатта жүргізіледі, жүйелі бағдарламалар, ұзақ мерзімді жоспарлар жоқ. Өртүрлі прокуратуралардың қызметі үйлестірілмеген, бірыңғай әдістеме қолданылмайды. Нысаналы аудиторияның қажеттіліктері толық зерттелмейді, ағарту материалдары әмбебап сипатта болады [14].

Үшінші проблема – кадрлық қамтамасыз етудің жеткіліксіздігі. Прокурорлар құқықтық ағарту әдістемесімен арнайы дайындықтан өтпейді, педагогикалық, коммуникативтік дағдылары жеткілікті дамымаған. Прокуратурада құқықтық ағарту жұмысына жауапты арнайы бөлімшелер, мамандар жоқ. БАҚ-пен жұмыс істейтін баспасөз хатшылары бар, алайда олардың саны шектеулі, өкілеттіктері тар. Прокурорлардың негізгі жүктемесі қадағалау, қорғау функцияларына бағытталған, құқықтық ағарту қосымша міндет ретінде қабылданады [15].

Төртінші проблема – материалдық-техникалық базаның әлсіздігі. Прокуратураның цифрлық платформалары толық дамымаған, веб-сайттар ақпаратты жеткілікті жаңартылмайды, интерактивтілік деңгейі төмен. Әлеуметтік желілердегі жұмыс жүйелі емес, контент сапасы әрқашан жоғары емес. Ақпараттық материалдарды дайындауға, басып шығаруға, таратуға қаржы жеткіліксіз. Заманауи мультимедиялық технологиялар, интерактивті форматтар қолданылмайды. Бесінші проблема – азаматтардың құқықтық ағарту қызметтері туралы хабардарлығының төмендігі. Көптеген азаматтар прокуратураның құқықтық ағарту, кеңес беру қызметтері туралы білмейді. Прокуратураға өтініш беру тәртібі, құқықтарын қорғау механизмдері туралы ақпарат жеткіліксіз таралады. Азаматтар прокуратураны тек қана қылмыстық қудалау органы ретінде қабылдайды, оның кеңірек қызметтері туралы түсінік жоқ.

Алтыншы проблема – тілдік қолжетімділіктің шектеулілігі. Ақпараттық материалдар көбінесе қазақ және орыс тілдерінде дайындалады, басқа тілдердегі нұсқалар жоқ. Заңнамалық терминология күрделі, түсініксіз, қарапайым азаматтарға қолжетімді емес. Ақпарат заңгерлерге бағытталған, жалпы халыққа түсінікті тілде берілмейді. Мүгедектер үшін арнайы форматтар (аудио, Брайль шрифті, жеңілдетілген тіл) жоқ. Жетінші проблема – тиімділікті бағалау жүйесінің болмауы. Құқықтық ағарту жұмысының нәтижелері бағаланбайды, статистика жүргізілмейді, мониторинг жүйесі жоқ. Азаматтардың құқықтық сауаттылық деңгейінің өзгерістері өлшенбейді, ағарту іс-шараларының әсері зерттелмейді. Кері байланыс механизмдері дамымаған, азаматтардың пікірлері, ұсыныстары жинақталмайды, талданбайды. Сегізінші проблема – басқа органдармен үйлестірудің жетіспеушілігі. Құқықтық ағарту саласында әділет министрлігі, білім министрлігі, жергілікті атқарушы органдар, сот жүйесі, адвокатура жұмыс істейді. Прокуратураның осы органдармен өзара іс-қимылы жеткіліксіз үйлестірілген, қайталаулар, функциялардың қиылысуы болады. Бірыңғай мемлекеттік құқықтық ағарту стратегиясы жоқ, әрбір орган өз бағдарламаларын жүзеге асырады.

Прокуратура органдарының құқықтық ағарту және ақпараттандыру жүйесін жетілдіру келесі бағыттар бойынша жүзеге асырылуы тиіс. Біріншіден, заңнамалық базаны жетілдіру. «Прокуратура туралы» заңға прокуратураның құқықтық ағарту жөніндегі өкілеттіктерін нақтылайтын, механизмдерді белгілейтін өзгерістер енгізу қажет. Прокуратураның құқықтық ағарту қызметінің тәртібін, нысандарын, әдістерін анықтайтын арнайы нормативтік құқықтық акт қабылдау керек. Басқа органдармен өзара іс-қимыл тәртібін, жауапкершілікті, үйлестіру механизмдерін бекіту қажет. Екіншіден, ұлттық құқықтық ағарту стратегиясын әзірлеу. Мемлекеттік органдардың, азаматтық қоғамның, білім беру мекемелерінің, БАҚ-тың қатысуымен кешенді стратегия қабылдау керек. Стратегияда мақсаттар, міндеттер, бағыттар, іс-шаралар, жауапты орындаушылар, мерзімдер, қаржыландыру көздері, күтілетін нәтижелер белгіленуі тиіс. Прокуратураның стратегияны іске асырудағы рөлі, өкілеттіктері, басқа органдармен өзара іс-қимылы анықталуы керек.

Үшіншіден, прокуратурада арнайы құрылымдық бөлімшелер құру. Бас прокуратурада, облыстық прокуратураларда құқықтық ағарту және БАҚ-пен өзара іс-қимыл жөніндегі

бөлімдер құру қажет. Бөлімдер құқықтық ағарту бағдарламаларын әзірлеуге, іске асыруға, үйлестіруге, мониторинг жүргізуге жауапты болуы тиіс. Мамандарды іріктеу кезінде коммуникативтік дағдылар, БАҚ-пен жұмыс тәжірибесі, педагогикалық қабілеттер ескерілуі керек.

Төртіншіден, прокурорларды даярлау және біліктілігін арттыру жүйесін жетілдіру. Құқық қорғау органдары академиясының, біліктілікті арттыру орталықтарының бағдарламаларына құқықтық ағарту әдістемесі, қоғаммен байланыс, БАҚ-пен жұмыс, педагогикалық дағдылар курстарын енгізу қажет. Прокурорлар үшін тренингтер, семинарлар, шеберлік сабақтары өткізу керек. Құқықтық ағарту саласындағы үздік тәжірибені зерделеу, шетелдік тәжірибемен танысу мүмкіндіктерін қамтамасыз ету қажет.

Бесіншіден, цифрлық платформаларды дамыту. Прокуратураның веб-сайттарын жаңғырту, функционалдылығын кеңейту, интерактивтілік деңгейін арттыру қажет. Сайттарда заңнама базасын, түсіндірме материалдарды, жиі қойылатын сұрақтарға жауаптарды, видеоматериалдарды орналастыру керек. Әлеуметтік желілердегі қызметті белсендіру, жүйелі контент жариялау, азаматтармен диалог орнату қажет. Мобильді қосымшалар әзірлеу, онлайн кеңес беру қызметтерін ұйымдастыру мүмкіндігін қарастыру керек.

Алтыншыдан, ақпараттық материалдардың сапасын арттыру. Брошюралар, буклеттер, нұсқаулықтар дайындау кезінде қарапайым, түсінікті тіл қолдану, визуалды элементтерді пайдалану, нақты мысалдар келтіру қажет. Инфографика, видеороликтер, анимациялар әзірлеу, заманауи мультимедиялық форматтарды қолдану керек. Материалдарды бірнеше тілде дайындау, мүгедектер үшін арнайы форматтар жасау қажет. Ақпараттық материалдарды кеңінен тарату, қолжетімділікті қамтамасыз ету керек.

Жетіншіден, нысаналы бағдарламалар әзірлеу. Өртүрлі әлеуметтік топтарға арналған арнайы құқықтық ағарту бағдарламалары қажет: жастарға, кәсіпкерлерге, мемлекеттік қызметшілерге, ауылдық тұрғындарға, әйелдерге, зейнеткерлерге. Бағдарламалар нақты топтың қажеттіліктерін, ерекшеліктерін ескеруі, өзекті тақырыптарды қамтуы, қолжетімді форматта болуы тиіс. Мектептерде, университеттерде жүйелі құқықтық білім беру бағдарламаларын ұйымдастыру керек.

Сегізіншіден, қоғамдық ұйымдармен әріптестікті дамыту. Азаматтық қоғам институттарын құқықтық ағарту жобаларына тарту, бірлескен іс-шараларды ұйымдастыру, тәжірибе алмасу қажет. Құқық қорғау ұйымдарының, кәсіби бірлестіктердің, жастар қозғалыстарының әлеуетін пайдалану керек. Қоғамдық кеңестерді құқықтық ағарту бағдарламаларын әзірлеуге, іске асыруға, бағалауға тарту қажет.

Тоғызыншыдан, БАҚ-пен өзара іс-қимылды күшейту. Баспасөз конференцияларын, брифингтерді жүйелі өткізу, прокурорлардың теледидар, радио бағдарламаларына қатысуын ұйымдастыру қажет. Журналистермен тығыз байланыс орнату, заң қолдану практикасы туралы ақпарат беру, түсіндірмелер дайындау керек. БАҚ өкілдерін құқықтық тақырыптар бойынша оқыту, семинарлар өткізу мүмкіндігін қарастыру қажет.

Оныншыдан, тиімділікті бағалау жүйесін енгізу. Құқықтық ағарту жұмысының нәтижелерін өлшейтін индикаторлар, критерийлер әзірлеу қажет. Азаматтардың құқықтық сауаттылық деңгейін зерттеу, ағарту іс-шараларының әсерін бағалау үшін социологиялық сауалнамалар өткізу керек. Прокуратураға өтініштер санының, сипатының динамикасын талдау, кері байланыс жинақтау, ұсыныстарды ескеру қажет. Мониторинг нәтижелері негізінде құқықтық ағарту стратегиясын, бағдарламаларын түзету керек.

Он біріншіден, халықаралық ынтымақтастықты дамыту. Шетелдік прокуратуралардың құқықтық ағарту саласындағы тәжірибесімен танысу, үздік практикаларды зерделеу, бейімдеу қажет. Халықаралық семинарларға, конференцияларға қатысу, тәжірибе алмасу бағдарламаларын ұйымдастыру керек. Халықаралық ұйымдармен, донорлармен бірлескен жобаларды іске асыру, техникалық көмек алу мүмкіндіктерін пайдалану қажет.

Он екіншіден, ғылыми зерттеулерді қолдау. Құқықтық ағарту тиімділігін зерттейтін, әдістемелер әзірлейтін, азаматтардың құқықтық сауаттылық деңгейін талдайтын ғылыми жұмыстарды ынталандыру қажет. Құқық қорғау органдары академиясында, университеттерде

арнайы зерттеу орталықтарын құру, диссертациялық жұмыстарды қолдау керек. Ғылыми конференциялар, дөңгелек үстелдер өткізу, зерттеу нәтижелерін практикаға енгізу қажет. Прокурорлардың ғылыми жұмыстарға қатысуын ынталандыру, теория мен практиканың байланысын нығайту керек.

Он үшіншіден, қаржыландыруды қамтамасыз ету. Құқықтық ағарту қызметіне арналған бюджет қаражатын ұлғайту, арнайы бағдарламалар қаржыландыру қажет. Цифрлық платформаларды дамытуға, ақпараттық материалдар дайындауға, іс-шаралар өткізуге, мамандарды даярлауға қаражат бөлу керек. Қосымша қаржыландыру көздерін іздеу: гранттар, донорлық көмек, әріптестік жобалар. Қаражатты тиімді пайдалану, есеп беру, ашықтық қағидаттарын сақтау қажет.

Он төртіншіден, инновациялық технологияларды енгізу. Виртуалды реальность, дополненная реальность технологияларын құқықтық білім беруде қолдану мүмкіндіктерін зерттеу қажет. Геймификация элементтерін енгізу, интерактивті оқыту форматтарын әзірлеу керек. Жасанды интеллект негізінде чат-боттар құру, азаматтарға автоматты кеңес беру қызметін ұйымдастыру мүмкіндігін қарастыру қажет. Заманауи коммуникация каналдарын пайдалану: подкасттар, вебинарлар, онлайн курстар.

Он бесіншіден, құқықтық ағарту мәдениетін қалыптастыру. Прокурорлар арасында құқықтық ағарту қызметінің маңыздылығы туралы түсінік қалыптастыру, мотивацияны арттыру қажет. Құқықтық ағарту саласындағы жетістіктерді мойындау, марапаттау, ынталандыру жүйесін енгізу керек. Прокуратураның имиджін жақсарту, азаматтармен ашық, сенімді қарым-қатынас орнату қажет. Прокуратураны тек қана қылмыстық қудалау органы ретінде емес, азаматтардың құқықтарын қорғаушы, құқықтық кеңесші ретінде позициялау керек.

Қазақстан Республикасы прокуратура органдарының халықты құқықтық ағарту және құқықтық ақпараттандыру жүйесін жетілдіру заманауи құқықтық мемлекет құрудың маңызды бағыты болып табылады. Қазіргі жағдайда прокуратура құқықтық ағарту саласында белгілі бір жұмыс жүргізеді, алайда жүйелілік, тиімділік, қолжетімділік жеткіліксіз. Негізгі проблемалар: заңнамалық реттеудің жеткіліксіздігі, жүйелілік пен жоспарлылықтың жетіспеушілігі, кадрлық қамтамасыз етудің әлсіздігі, материалдық-техникалық базаның дамымауы, азаматтардың хабардарлығының төмендігі, тілдік қолжетімділіктің шектеулілігі, тиімділікті бағалау жүйесінің болмауы, басқа органдармен үйлестірудің жетіспеушілігі.

Жетілдірудің перспективалық бағыттары: заңнамалық базаны жетілдіру, ұлттық құқықтық ағарту стратегиясын әзірлеу, арнайы құрылымдық бөлімшелер құру, прокурорларды даярлау жүйесін жетілдіру, цифрлық платформаларды дамыту, ақпараттық материалдардың сапасын арттыру, нысаналы бағдарламалар әзірлеу, қоғамдық ұйымдармен әріптестікті дамыту, БАҚ-пен өзара іс-қимылды күшейту, тиімділікті бағалау жүйесін енгізу, халықаралық ынтымақтастықты дамыту, ғылыми зерттеулерді қолдау, қаржыландыруды қамтамасыз ету, инновациялық технологияларды енгізу, құқықтық ағарту мәдениетін қалыптастыру. Осы бағыттарды іске асыру прокуратура органдарының құқықтық ағарту және ақпараттандыру жүйесін тиімді, заманауи, қолжетімді етуге мүмкіндік береді. Азаматтардың құқықтық сауаттылығын арттыру, құқықтық мәдениетті қалыптастыру, құқық бұзушылықтардың алдын алу, құқықтық мемлекет құру үдерісіне үлес қосады. Прокуратура азаматтардың құқықтарын қорғаушы, заңдылықты қадағалаушы ретінде ғана емес, құқықтық білім беруші, кеңесші, қоғаммен диалог орнатушы ретінде де қабылданатын болады.

Халықты құқықтық ағарту – бұл тек ақпарат беру емес, азаматтардың құқықтық санасын қалыптастыру, заң мойынсұну мәдениетін дамыту, құқықтық мемлекет құрудың қоғамдық негізін нығайту үдерісі. Прокуратура осы үдерісте маңызды рөл атқаруы, өз беделін, біліктілігін, ресурстарын пайдалануы тиіс. Заманауи технологияларды пайдалану, халықаралық тәжірибені зерделеу, инновациялық тәсілдерді енгізу прокуратураның құқықтық ағарту қызметінің тиімділігін едәуір арттырады.

Құқықтық ағарту жүйесін жетілдіру – бұл үздіксіз үдеріс, тұрақты мониторинг, талдау, түзету талап ететін міндет. Қоғамның дамуы, технологиялардың өзгеруі, азаматтардың

қажеттіліктерінің трансформациясы құқықтық ағарту стратегиясын, әдістерін, форматтарын үнемі жаңартуды талап етеді. Прокуратура осы өзгерістерге жауап беруге, икемді, инновациялық, азаматтар үшін қолжетімді болуға дайын болуы керек.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қоңыров Б.Ж. Прокуратура органдарының құқықтық ағарту қызметі: теория және практика. – Алматы: Жеті жарғы, 2023. – 342 б.
2. Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пакт. 1966 жылғы 16 желтоқсан. Қазақстан Республикасы ратификациялаған 2005 жылғы 28 қараша.
3. Salas D. The French Prosecution Service and Legal Education // *European Journal of Legal Studies*. – 2023. – Vol. 15. – P. 145-167.
4. Weigend T. Prosecution and Public Legal Awareness in Germany // *Criminal Law Forum*. – 2023. – Vol. 34. – P. 234-256.
5. Davis A. Community Outreach Programs of U.S. Attorneys // *Journal of Criminal Justice*. – 2022. – Vol. 78. – P. 112-128.
6. Miyazawa S. Legal Education and Prosecution in Japan // *Asian Journal of Law and Society*. – 2023. – Vol. 10. – P. 89-107.
7. «Прокуратура туралы» Қазақстан Республикасының Заңы 1995 жылғы 21 желтоқсан (өзгерістермен және толықтырулармен). – Астана, 1995.
8. «Қоғамдық кеңестер туралы» Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 2 қараша. – Астана, 2015.
9. Әбдіров Н.М. БАҚ-пен өзара іс-қимыл: прокуратура тәжірибесі // *Заң және заман*. – 2024. – № 1. – 45-52 б.
10. Сейдуллаев Қ.С. Прокуратураның цифрлық трансформациясы // *Құқық және мемлекет*. – 2023. – № 4. – 67-75 б.
11. Нұрмағамбетова А.Б. Құқықтық ағарту: әдістемелік аспектілер // *Пенитенциарлық педагогика*. – 2023. – № 3. – 56-64 б.
12. Жұмабаев С.Т. Ақпараттық материалдар: дайындау және тарату тәжірибесі // *Прокурорлық қадағалау*. – 2024. – № 2. – 78-86 б.
13. Оспанов Е.К. Прокуратураның құқықтық ағарту функциясы: заңнамалық реттеу мәселелері // *ҚазҰУ хабаршысы. Заң сериясы*. – 2023. – № 4. – 89-97 б.
14. Бекмұханова Г.Н. Құқықтық ағарту бағдарламалары: тиімділік критерийлері // *Әділет*. – 2024. – № 1. – 34-42 б.
15. Қасымов А.Р. Прокурорлардың кәсіби даярлығы: құқықтық ағарту аспектісі // *Құқық қорғау органдары академиясының хабаршысы*. – 2023. – № 3. – 56-65 б.